प्रकरण II

लेखापरीक्षा चौकट

प्रकरण II

लेखापरीक्षा चौकट

2.1 लेखापरीक्षणाची उद्दीष्टे

खालील मुद्द्यांचे निर्धारण करण्यासाठी हे संपादणूक लेखापरीक्षण केले होते:

- चौऱ्याहत्तरावी संविधान सुधारणा अधिनियम, 1992 च्या तरतुदी राज्यांच्या विधिविधानांमध्ये समुचित रीतीने समाविष्ट केल्या होत्या किंवा कसे;
- योग्यरीत्या निर्माण केलेल्या संस्था/संस्थात्मक कार्यतंत्र यांच्याद्वारे राज्य शासनाने नागरी स्थानिक संस्थांना त्यांची कार्ये प्रभावीपणे पार पाडण्यासाठी शक्ती प्रदान केल्या आहेत किंवा कसे;
- नागरी स्थानिक संस्थांकडे त्यांच्या कार्यांशी सुसंगत आर्थिक संसाधने उभारण्यासाठी संधी आणि अधिकार आहेत किंवा कसे आणि नागरी स्थानिक संस्थांना केंद्र आणि राज्य शासनाकडून परिकल्पित निधी प्राप्त होतो किंवा कसे;
- नागरी स्थानिक संस्थांकडे त्यांच्या कार्यांशी सुसंगत मानवी संसाधने एकत्रित करण्याचे आणि प्रोत्साहन देण्याचे अधिकार आहेत किंवा कसे; आणि
- नागरी स्थानिक संस्था नागरिकांना प्रभावीपणे सेवा देत आहेत किंवा कसे.

2.2 लेखापरीक्षणाचे निकष

लेखापरीक्षेचे निकष खालीलप्रमाणे होते:

- संविधान (चौऱ्याहत्तरावी) सुधारणा अधिनियम, 1992;
- मुंबई महानगरपालिका अधिनियम, 1888;
- महाराष्ट्र महानगरपालिका अधिनियम, 1949;
- महाराष्ट्र नगर परिषदा, नगर पंचायती आणि औद्योगिक वसाहती अधिनियम, 1965;
- केंद्रीय/राज्य वित्त आयोगाचे अहवाल; आणि
- भारत सरकारच्या गृहनिर्माण आणि शहरी व्यवहार मंत्रालयाने जारी केलेल्या सेवा स्तर निकषांची निर्देश पुस्तिका.

2.3 लेखापरीक्षणाची व्याप्ती आणि कार्यपद्धती

डिसेंबर 2020 ते मार्च 2021, ऑगस्ट 2021 आणि एप्रिल 2022 ते मे 2022 या कालावधीत 2015-16 ते 2020-21 या कालावधीचे महाराष्ट्र शासनाच्या नगरविकास

विभाग आणि वित्त विभाग तसेच नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, मुंबई यांच्या अभिलेख्यांची चाचणी-तपासणी करण्यात आली. याशिवाय, नागरी स्थानिक संस्थांच्या प्रत्येक स्तरातून यादृच्छिक नमूना पद्धतीने निवडलेल्या 43 नागरी स्थानिक संस्थांचे अभिलेख आणि नागरी स्थानिक संस्थांच्या पाणीपुरवठा, स्वच्छता, अग्निशमन सेवा या तीन कार्यांची चाचणी-तपासणी करण्यात आली. निवडलेल्या नागरी स्थानिक संस्थांची यादी **तक्ता 2.1** मध्ये दर्शविली आहे.

तक्ता 2.1: निवडलेल्या नागरी स्थानिक संस्थांची यादी

अ.क्र.	नागरी स्थानिक संस्थांचे प्रकार	लोकसंख्यानिहाय वर्गवारी	घटकांची एकूण संख्या	निवडलेले घटक	घटकांची नावे
1	महानगरपालिका	तीन लाखांच्या वर	27	07	अमरावती, लातूर, नागपूर, नाशिक, पिंपरी-चिंचवड, ठाणे, वसई-विरार
2	नगरपरिषदा	25 हजारांच्या वर आणि तीन लाखांपेक्षा कमी	241	24	अलिबाग, बार्शी, चोपडा, धामणगाव, हिंगणघाट, इचलकरंजी, जालना, काटोल, खामगाव, खोपोली, खुलताबाद, कुळगाव-बदलापूर, महाबळेश्वर, मलकापूर, नंदुरबार, नांदुरा, निलंगा, उस्मानाबाद, रामटेक, सिल्लोड, सिन्नर, तळेगाव-दाभाडे, त्र्यंबक, यवतमाळ
3	नगर पंचायती	10 हजारांच्या वर आणि 25 हजारांपेक्षा कमी	128	12	भातकुली, लाखनी, मेढा, मोहाडी, मोटाळा, मुरबाड, रेणापूर, साक्री, सिंदखेड, शिरूर-अनंतपाल, शिराळा, तळा
		एकूण	**396**	**43**	

यादृच्छिक आधारावर निवडलेल्या 43 नागरी स्थानिक संस्थांव्यतिरिक्त, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, जी राज्यातील दाट लोकसंख्या असलेली सर्वात मोठी नागरी स्थानिक संस्था आहे, तिची देखील चाचणी-तपासणी करण्यात आली.

लेखापरीक्षेची उद्दिष्टे, लेखापरीक्षेची व्याप्ती आणि निकष प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग, महाराष्ट्र शासन यांना सूचित (जुलै 2021) केले गेले. 1 फेब्रुवारी 2022 रोजी आयोजित निर्गमन बैठकीत प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्याशी लेखापरीक्षा निष्पत्तीवर चर्चा करण्यात आली आणि अहवाल तयार करताना विभागाचे प्रतिसाद विचारात घेतले गेले.

2.4 अभिस्वीकृति

कोवीड-2019 या साथीच्या रोगामुळे उत्पन्न झालेल्या अडचणी असूनही लेखापरीक्षा सुरळीत पार पाडण्यासाठी नगरविकास विभाग, वित्त विभाग, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय आणि सर्व चाचणी-तपासणी केलेल्या नागरी स्थानिक संस्थांनी वेळोवेळी अभिलेखे, माहिती आणि स्पष्टीकरणे प्राप्त होण्यासाठी केलेले सहकार्य आणि सहाय्य याबद्दल लेखापरीक्षा आभारी आहे.

2.5 अहवालाची रचना

लेखापरीक्षा निष्पत्ती खालील प्रकरणांमध्ये सादर केल्या आहेत:

प्रकरण 3: संविधान (चौऱ्याहत्तरावी) सुधारणा अधिनियमाच्या तरतुदींचे अनुपालन

प्रकरण 4: नागरी स्थानिक संस्थांचे सक्षमीकरण आणि त्यांची कार्ये

प्रकरण 5: नागरी स्थानिक संस्थांची वित्तीय संसाधने

प्रकरण 6: नागरी स्थानिक संस्थांमधील मानवी संसाधने

प्रकरण 7: पाणीपुरवठा, स्वच्छता आणि अग्निशमन सेवा पुरवण्यातील परिणामकारकता